

Oponentský posudek diplomové práce Heleny Pěstové

Irealita v krátkých prózách Josého Donosa Tří měšťácké románky

Práce Heleny Pěstové má klasické rozvržení: teoretické východisko, literárně-historické panorama a vlastní interpretační část. Výborná je tato hlavní část práce, věnovaná povídkám a novelám chilského prozaika.

U teoretické kapitoly je cenné, že se autorka pokusila vyrovnat se s problémem žánru Donosových textů. Zvládnutí tohoto genologického problému však přesahovalo možnost práce, jejíž těžiště je jinde; vyžadovalo by větší četbu sekundární literatury: zvolené tři knihy neposkytly dostatečnou oporu, vedly k charakterizování žánrů výčtem rysů, které bez vystižení principu žánru neumožňují úspěšně vyřešit položenou otázku, v čem se liší povídka a novela. Citovaný výrok E. Petru, že v novele je „potlačena fantastická složka a je zvýrazněno realistické chápání života“ je zavádějící (vzpomeňme novely romantické, symbolické, filozoficky pojaté). Pronikavější je věta „Pro novelu jsou dále charakteristické sevřená konstrukce, omezený čas děje a výrazná pointa“ – spíše než jeden z rysů je to podstata. Rozmělňuje se však dalšími rysy, odlišení od povídkového žánru není jasné (povídky Quirogovy jsou vzápětí charakterizovány právě „dramatickým momentem a působivým zakončením“). Oceňuji ovšem, že si autorka tento problém položila a že nebrala pouhou délku textu jako rozhodující kritérium.

Proč uvedla studované tři relativně dlouhé texty spíše jako povídky se ukáže později při komentáři Donosových povídek a nalezení společných leitmotivů a vidění světa. Z tematického hlediska je navržená souvislost prokázána přesvědčivěji než z hlediska žánrového. Dobrá je také individuální charakteristika analyzovaných „románků“ – sám překlad „románek“ (novelita) a jeho spojení s přívlastkem „měšťácký“ vystihuje ironickou povahu těchto Donosových děl.

Stručné panorama hispanoamerické povídky při vši letmosti plní záměr uvést Donosovy prózy do hispanoamerického kontextu, původním přínosem jsou srovnání jednotlivých proslulých autorů s Donosem. Formulace ovšem nejsou zcela vyzrálé. Špatně je uvedeno jméno Luis Borges, jeho povídky zastupuje jediný svazek raných textů (žánrově sporných) *Obecné dějiny hanebnosti*; neodborně působí např. formulace o Borgesově záměru „míchat fakta s fikcí“. V pozdějším výkladu je ale právě tento jev vyjadřován podstatně lépe.

Nejméně zdařilá je kapitola „Situace v Chile. Chilská povídka“. Na první stránce se snaží o nástin vývoje chilské povídky v období 1890-1920, na druhých dvou stranách však náhle povídku opouští a pokouší se zběžně nastínit sled literárních generací v chilské

literatuře od dvacátých let do půli 20. století. Nedojde tak na jména nejvýznamnějších chilských autorů povídek a novel jako Latorre, Brunet, Bombal, Coloane. V této stručnosti je nástin povrchní, plný zjednodušených i sporných tvrzení, bez znalosti materiálu či opory ve více sekundárních pracích. Podle mého názoru by bývalo lepší tuto kapitolku vypustit.

Naopak promyšlená a plně zvládnutá je stěžejní část práce. Hodnotné je samo její původní rozvržení, výběr několika tematických a stavebních složek (postavy, prostor, vypravěč), které Helena Pěstová spojuje v jednotné interpretaci. Kvalita práce spočívá právě v této soustředěnosti, ve schopnosti udržet v relativně dlouhém výkladu jednotné hledisko a uvádět jednotlivé aspekty a postřehy do vzájemných souvislostí. Onen jednotící pohled vychází z titulního pojmu „ireality“ v rámci Donosova fiktivního světa, pronikání skrytých, „podivných“, iracionálních vrstev života do všednosti měšťáckých domácností. Pronikavě propojuje téma identity a ztráty identity postavy (odcizení, reifikace), téma masky a převleku, téma hry na hranici úzkosti, téma ženy (zdánlivé oběti /manipulátorky). Autorka s porozuměním nalézá a interpretuje bohatou škálu variant a odstínů těchto motivů napříč jak zkoumanými „románky“, tak Donosovými povídkami, s občasným upozorněním i na souvislost s jeho romány. Je zde patrné hluboké čtenářské ponoření do textů, v němž se nápaditě spojují méně zjevné společné momenty a vyvstává tak celková atmosféra Donosova vidění světa. Zvláště bych zdůraznila autorčin smysl pro dvojznačnost literárních děl, kterou má neustále na mysli u významu jednotlivých motivů a u závěrečného vyznění zkoumaných textů. Výborná je průběžně sledovaná technika demaskující masky. U postav, jejichž rozbor je nejvíce propracován, by bylo na místě si více uvědomit, že karikatura je způsob zobrazení, ne téma („motiv karikatury“), i když z kontextu je zřejmé, že nelze oddělovat téma a formu a že autorka má smysl pro stavbu a styl děl. Pojem karikatura je vskutku pro tyto Donosovy texty adekvátní, spolu s ironií a občas zmíněnou groteskností (ta mohla mít ve výkladu větší místo).

Zralé formulace postihují uzavřené pojetí prostoru, se soustředěním na motivy domu a bytu. Jen krátce, ale ve výborné formulaci si v závěru této kapitoly autorka povšimne prostoru města, který spojí s tématem skryté tváře (opět zde maska odhaluje pravdu). V pojednání o vypravěči zvláště oceňuji porozumění pro fiktivnost literárního světa; s odlišením autora a vypravěče výklad jemně postihuje jeho různé typy, které všechny spojuje intence demaskovat život postav. Závěrečná kapitolka o surrealismu zapojuje interpretaci do širšího literárního a duchovního kontextu, tentokrát – na rozdíl od prvních kapitol – hluboce a vyzrále.

Právě vyzrání formulací od začátku textu (kromě úvodu, napsaném zjevně nakonec) k jeho stěžejní části a k jeho závěru je v této diplomové práci zvláště markantní a dokládá

význam diplomové práce jako zkušenosti delšího odborného soustředění. S lepším vyjádřením se vytrácejí i počáteční stylistické „ticky“, jako je nadužívání příslovce „velmi“ či „mnohem“ a slova „zajímavý“ (např. na s. 6 v jednom odstavci třikrát). Heleně Pěstové se přitom podařilo spojit myšlenkovou soustředěnost a oporu v sekundární literatuře s vnímavým zážitkem z četby. Bibliografie odborné literatury je postačující a ve stěžejní části práce je adekvátně využita.

Doporučuji diplomovou práci Heleny Pěstové k obhajobě.

12.9.2006

prof. Anna Housková